

◀ KNJIŽEVNA POROČILA. ▶

Milan Pugelj: Črni panter. Založila „Umetniška propaganda“ v Ljubljani. 1920. Cena 30 K.

Milan Pugelj spada med „priljubljene pisatelje“, to je, berejo in tudi kupujejo ga vsi, ki pri nas berejo res zato, ker radi berejo, in to brez vsake postranske misli. Tudi občinstvo (ne masa, zakaj masa bere „Grofico beračico“) hodi svoja pota: javna, oziroma oficijelna kritika bi bila lahko Puglju še tako neugodna — čim si je pridobil svoj krog, je bilo zagotovljeno, da mu ostane zvest, dokler si ostane on samemu sebi. Pugelj je znal namreč to, kar je hotel povedati, vedno prijetno povedati: jasno, gladko, večinoma še šegavo. A ne samo humorja, tudi tega, kar imenujemo esprit, mu ni manjkalo. Da bi bil hotel in mogel dati še več, tega od njega skoraj že nismo več pričakovali, še manj zahtevali. Tem bolj veselo presenečenje pomeni zato ta njegova najnovejša zbirka — ta umstvena, čustvena in posebno še umetniška poglobitev, ki jo najdemo tu. Toda če je prva po vsem tem, kar je šlo čez njega, še nekako naravna — kajpak zato nič manjša čast mu, da ga težko kladivo usode niti z bedo, niti z boleznijo ni zdrobilo, ampak nasprotno prekovalo — ta umetniška poglobitev kaže ravno zato ker je ni pripisovati zunanjim udarcem, da je bila postulat njegove duševnosti same. Sicer ne moremo reči, da bi vseh teh dvanajst novelic in črtic stalo na isti višini. Ne da bi hotel trditi, da bi katera ne bila vredna objave — knjige so naposled za ljudi in „wer vieles bringt, wird manchem etwas bringen“ — vendar bi v nekaterih, kakor n. pr. „Tilda na Križu“, „Pesnik“ s „Črnim pantrom“ vred, ki je dal knjigi naslov in bi ji naj dal menda celo nekako signaturo, ne mogel najti tistega „veselega presenečenja“, o katerem govorim gori. Tudi „1915“ in „Prebujenje“ ter „Hude noči“ in „Vesela zgodba“ bi ne bile dvignile Pugljevega imena. Na odločno umetniško višino pa se je pisatelj povzpел z ostalimi petimi. Mene je najbolj iznenadil „Čeremošnik“. Ta lapidarnost v besedi in dejanju, ta do popolnosti izvedena ekonomija, ki je pa tudi ne kazi niti najmanjša škrtost, tisti čudoviti kontrast med notranjo in zunanjo tragedijo, vse to nam je ustvarilo umetnino, kakor jih nimamo mnogo. Morda ravno zaradi te dovršenosti v „Čeremošniku“ me nekoliko manj zadovoljuje „Fronek“ — tudi psihološka stvar brez „psihologiziranja“ — ki bi ga človek lahko ravno tako vzljubil: zdi se mi, da se je pokazala poenta, na sebi sicer prelepa, le malo preveč jasno na dan ali pa da priprava nanjo navzlic obsežnosti ni prava. Vse znake „novega“ Puglja nosi tudi „Hrepenenje“. Kar se tiče dikcije, bo treba ti črtici priznati celo prvenstvo med vsemi, v srce pa menda ne bo posegla nobena tako globoko kakor „Mika“. Če ne, da te zgrabi še bolj „Igra“, kjer pisatelj sam, čisto naravnost in s skoraj suhoparno preprostostjo pripoveduje o svojih težkih dneh. Hvala Bogu, da je konec le pomota... Klavir je še odprt, in ker se je vrnilo tudi ljubo zdravje, poslušamo in čakamo... Dr. Iš.

Karel Širok: Jutro. V Trstu, 1920.

Vso zbirko moti že na prvi pogled neubranost: poleg svežih otroških pesmic naletiš na kopico pesmi, ki niso ne za deco, ne za odrastlega; manjka jim one

prvotne naivnosti, ki je za otroka tako značilna, odrastlega čitatelja pa kaj čudno dirne tu pa tam posejano sentimentalno razpoloženje, ki zbuja vtis šablone.

Koliko bi zbirka pridobila, če bi bila po vsebini krajša, in bi bile ostale strani izpopolnjene z ljubko mladinsko poezijo, ki se zrcali v pesmih „Pri polžu“, „Stržad in rega“ ali „Želodek“. V „Svatbi na morju“ je kaj dobro izvedena paralela med zunanjim in namišljenim dogodkom, in v „Murnu“ je spretno uporabljeno načelo: maksimum vsebine, minimum oblike.

Na premnogih mestih pa se spomniš Župančiča in ta vpliv je ponekod tako jak, da docela prevlada pesnikovo individualnost; tako v „Vrabcu“, čigar konec je vrhu tega še nerodno žalosten. Neko oddaljeno sorodnost z Župančičevim slogom kaže „Breza“, medtem ko spominjata pesmi „Jesenska“ in osobito „Kam gredo?“ na Aleksandrova. „Prekmurska pesem“ je samosvoja in jo poleg jedrnatosti izražanja odlikuje rahla otožnost, ki veje iz teh stihov. — Že prej omenjeno napako narejenosti in prisiljene žalosti očituje pesem „V čolnu“, katere zadnja kitica končuje z bledim, za otroka nejasnim verzom „srce spomine si budi“. Tako je tudi docela šablonski in otroku tuj vzklík „sij nam (namreč solnce) dneva car“ („Sirotek“). Pesem „V gozdu“ (kako prozajičen je prvi verz v prvi kitici!) bi bila lepa, ali otroku gotovo ni namenjena. Vojne pesmi ne prinašajo sicer ničesar posebnega in tudi doživetja v njih niso podana na kak nov, svojevrsten način, vendar so v svoji preprostosti lepe in se tu pa tam dojmijo čitatelja.

Na nekaterih mestih motijo nerodne ali napačne rime, kakor: vasem — vsem (str. 11.), vrne se — srce (34.), oče — joče (49.), poljê — vse (69.), morjê — vse (72.).

V celoti ni zbirka ravno slaba in bo kljub neuspehim in neprimernim posameznostim za mladino dobra čitanka.

Miran Jarc.

Ivan Albreht: Paberki iz Roža. 1920. Natisnila in založila Zvezna tiskarna v Ljubljani.

Kdor hoče spraviti takozvano narodno blago v knjigo, ima troje glavnih poti: ali ga od naroda-avtorja primerno prepíše — pri nabiravcih narodnih napevov bi rekli sharmonizira — ali ga nekako „sparafrazira“, ali pa ustvari že samostojno delo. Ker ni dvoma, da se celo v človeku, ki je pretežno esteta, spričo narodnega blaga oglasi neko „zanimanje“, ki sega že v znanstveno polje, lahko pojde mimo tega dejstva in po tretji poti oni, ki ve, da bo dal iz svojega toliko, kolikor je treba, da pozabimo to vrzel; vsak drugi pa se mora odločiti ali za prvo, najpreprostejšo, ali pa za — srednjo pot. Ta pa tu ne samo, da ni že ipso facto najboljša, ampak je celo najkočljivejša pot. Zahteva namreč ali izrednega takta — recimo kar: talenta — da najdeni dragulj pod preobraževavčevimi rokami še bolj zažari, ali pa vsaj velike opreznosti in resnobe, da se kamni ne okrsijo ali celo zatamnijo. Zdi se — če mora človek šele ugibati, je pisatelj sam kriv, ko pa ni napisal vsaj nekaj besed predgovora, po katerih knjižica kar kriči — zdi se, da si je Ivan Albreht izbral to srednjo pot, potem pa stvar bolj na lahko roko vrge na papir. Razume se, da se mu delo tako ni moglo posrečiti in da ne zadovolji niti „znanstvenika“, ki si mora svoje jedro šele izluščiti, a tudi ne esteta, ker je pisatelj iz narodne napravil čisto — literarno stvar.